

**Wykaz literatury zalecanej w edycji XVI Ogólnopolskiej Olimpiady Przedmiotowej
im. mjr. Marka Gajewskiego *Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego w latach 1887-
1922. O Niepodległość i granice Rzeczypospolitej***

Rok szkolny 2022/2023

Wszyscy Uczniowie startujący w zawodach szkolnych i międzyszkolnych powinni się zapoznać z najważniejszymi pozycjami literatury zalecanej w poniższym zestawie lektur.

Do zawodów szkolnych i międzyszkolnych zalecana jest literatura typu:

- podręczniki szkolne oraz syntezy dziejów Polski, dotyczące lat 1887-1922,
- encyklopedie i leksykony ogólne i tematyczne,
- atlasy historii Polski,
- słowniki historyczne i biograficzne,
- wydawnictwa albumowe, popularne monografie związane z epoką.

Do zawodów dwóch kolejnych stopni: wojewódzkich i finałowych ich uczestnicy mogą wykorzystać w szerokim zakresie wszelką dostępną dla nich literaturę, umożliwiającą zapoznanie się z materiałem dotyczącym okresu objętego tegoroczną edycją Olimpiady, a także artykuły w periodykach naukowych i popularnonaukowych, np. „Mówią Wieki”, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” itp. Dla łatwiejszej orientacji wymieniamy je poniżej:

pozycje podkreślone – zawierają przekrojowo podstawowy zasób wiedzy;

pozycje wytłuszczone – to monografie głównych zagadnień.

– H. Adamczyk-Szczecińska, A. Mańkowska, K. Zalewska, *Słownik szkolny. Postacie historyczne, W-wa 1997;*

Album Legionów Polskich (pod protektoratem szefa Wojskowego Biura Historycznego generała J. Stachewicza ; oprac. tekst W. Lipiński ; materiał fotograficzny E. Quirini ; oprac. graf. A. Girs i B. Barcz), Warszawa 1933.

– M. Anusiewicz, M. Wrzosek, *Kronika powstań śląskich*, Warszawa 1980,

– *Atlas historii Polski, mapy, komentarze*, W-wa 2000 i nast.

– **H. Bagiński, *Wojsko Polskie na Wschodzie 1914–1920, W-wa 1990***

- **W. Bigoszevska, *Polskie ordery i odznaczenia*, W-wa 1989**
- M. Borucki, *Szkolny leksykon historyczny. Fakty, biografie, pojęcia*, W-wa b.d.
- M. Bogucka, *Dawna Polska*, Warszawa 1974;
- M. Bogucka, *Dzieje Polski w zarysie*, Warszawa 1974;
- Cisek J., *Legenda Legionów Opowieść o Legionach oraz ludziach Józefa Piłsudskiego*, Warszawa, 2008
- B. Cywiński, *Rodowody niepokornych*, Paryż 1985 (i nast.)
- M. Czajka, M. Klamer, W. Sienkiewicz, *Leksykon historii Polski*, W-wa 1995
- A. Czubiński, Z. Grot, B. Miśkiewicz, *Powstanie wielkopolskie 1918–1919. Zarys dziejów*, Poznań 1978
- **E. V. D’Abernon, *Osiemnasta bitwa w dziejach świata pod Warszawą 1920 r.*, W-wa 1932 (reprint).**
- N. Davies, *Orzeł Biały, Czerwona Gwiazda. Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920*, Kraków 1997, 2007
- *Dzieje Polski*, (pr. zbiorowa pod red.) Jerzego Topolskiego, Warszawa 1976,
- A. Dziurok, M. Gałęzowski, Ł. Kamiński, F. Musiał, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989*, Warszawa 2014
- A. Dybkowska, J. Żaryn, M. Żaryn, *Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności*, Warszawa 1996;
- ***Dziesięciolecie odrodzenia Polskiej Siły Zbrojnej 1918–1928*, W-wa 1928**
- *Encyklopedia szkolna. Historia*, W-wa 1993 i nast.
- **K. Filipow, *Order Virtuti Militari*, Warszawa (kilka wydań)**
- T. Gąsowski, J. Ronikier, P. Wróbel, Z. Zblewski, *Bitwy polskie, Leksykon*, Kraków 2000
- S. Gepner, *Żołnierz polski, Ubiór, uzbrojenie i oporządzenie. Okres 1832–1939*, Warszawa 2014
- S. Helsztyński S., *Bohater Warszawy. Ksiądz kapelan Ignacy Skorupka (1893–1920)*, Wołomin 2001
- T. Jędruszczak, *Powstania Śląskie 1919–1920–1921*, Katowice 1981
- W. Jędrzejewicz, J. Cisek, *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, t. I–III, Warszawa 1998
- S. Kalabiński, F. Tych, *Czwarte powstanie czy pierwsza rewolucja. Lata 1905–1907 na ziemiach polskich*, W-wa 1976,
- R. F. Karolewicz, Fenin Ross S., *Dług honorowy. Amerykańscy piloci Eskadry Myśliwskiej im. Tadeusza Kościuszki w wojnie polsko-bolszewickiej 1919–1920. Zapomniani bohaterowie*, W-wa 2005
- **M. Klimecki, *Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wschodnią 1918-1919*, W-wa 2000**
- **M. Klimecki, W. Klimczak, *Legiony Polskie*, W-wa 1990**
- J. Kochański, *Wyznawcy niepodległej*, Warszawa 2009
- **Kozielski S., *Polska broń. Broń palna*, Wrocław 1975;**
- E. Kozłowski, M. Wrzosek, *Dzieje oręża polskiego 1794–1918*, t. II, W-wa 1973
- *Kronika Polski*, Kraków – W-wa 1998, 2000, 2005
- *Kronika powstań polskich 1794–1944*, Warszawa 1994
- Kukiel M., *Dzieje Polski porozbiorowej 1795–1921*, Londyn 1962 (i nast.)
- W. Lipiński, *Walka zbrojna o niepodległość Polski w latach 1905–1918*, Warszawa 1990
- **P. Łossowski, *Konflikt polsko-litewski 1918-1920*, W-wa 1996**
- **J. Ludyga-Laskowski, *Zarys historii trzech powstań śląskich*, Warszawa 1973**
- **G. Łukomski, R. Stolarski, *Walka o Wilno. Z dziejów Samoobrony Litwy i Białorusi 1918-1919*, W-wa 1994**
- **G. Łukomski, Cz. Partacz, B. Polak, *Wojna polsko-ukraińska 1918–1919*, Koszalin– W-wa 1994**

- **L. Moczulski, *Przerwane powstanie polskie 1914*, Warszawa 2011,**
- **T. Nałęcz, *Polska Organizacja Wojskowa 1914–1918*, Wrocław 1984**
- **A. Nowak, *Ojczyzna Ocalona*, Kraków 2010**
- J. T. Nowak, *Szlak bojowy legionów polskich: wydanie pamiątkowe z okazji 100. rocznicy wymarszu I Kompanii Kadrowej 1914–2014*, Kraków 2014.
- **G. Nowik, *Wojna światów – 1920 – Bitwa Warszawska*, Poznań 2011**
- G. Nowik, J. Englert, *Komendant – Naczelnik Państwa – Pierwszy Marszałek Polski*, W-wa 1991
- J. Odziemkowski, *Bitwa warszawska 1920 roku*, W-wa 1990
- J. Odziemkowski, *Leksykon bitew polskich 1914–1921*, Pruszków 1998
- J. Odziemkowski, *Leksykon wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920 r.*, Warszawa 2006
- J. Piłsudski, *Rok 1920*, (w:) Józef Piłsudski, *Pisma zbiorowe*, t. VII, Warszawa 1937
- B. Polak i M. Rezler, *Walki Powstania Wielkopolskiego 1918–1919*, Koszalin 2010
- B. Polak, *Wojsko Wielkopolskie 1918–1920*, Koszalin 1990
- J. Przybylski, *Marynarze w walce o niepodległość Polski 1918–1920*, Warszawa 1999
- **D. Radziwiłłowicz, *Błękitna Armia. W 80 rocznicę utworzenia*, Warszawa 1997**
- *Rok 1920. Wojna polsko-radziecka we wspomnieniach i innych dokumentach*, pod red. J. Borkowskiego, Warszawa 1920
- *Rozwadowski Tadeusz Jordan. Generał broni*, pod red. Stanisława Rozwadowskiego, Katowice 1993
- Sienkiewicz W., *Słownik historii Polski*, Warszawa 2005;
- **W. Sikorski, *Nad Wisłą i Wkrą. Studium z polsko-rosyjskiej wojny 1920 roku*, Lwów 1928 (1993)**
- J. Skowronek, B. Snoch, *Szkolny słownik historii Polski, czasy porozbiorowe*, t. II, Warszawa 1997
- **J. Szczepański, *Wojna 1920 na Mazowszu i Podlasiu*, Warszawa - Pułtusk 1995**
- *Słownik Historii Polski*, Warszawa 1973 (i następne);
- Snoch B., *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia historyczne*, Warszawa 1990;
- **J. Ślipiec, *Drogi niepodległości Polska i Ukraina 1918–1921*, Warszawa 1999**
- J. Ślipiec, *Lwów 1–22 listopada 1918 roku*, Pruszków 1997
- E. Szwankowski, *Warszawa. Rozwój urbanistyczny i architektoniczny*, Warszawa 1952;
- E. Szwankowski, *Ulice i place Warszawy*, Warszawa 1963;
- W. Sienkiewicz, *Niepokonani 1920 Wojna polsko-bolszewicka*, Warszawa 2011.
- W. Sienkiewicz, *Bojowo i lirycznie Legiony Piłsudskiego*, Warszawa 2010
- P. Stawicki, *Zarys dziejów wojskowości polskiej 1864–1939*, Warszawa 1990
- **M. Tarczyński, *Cud nad Wisłą. Bitwa warszawska 1920*, Warszawa 1990**
- **J. Topolski, *Historia Polski***, Poznań 2003,
- M. Tuchaczewski, *Pochód za Wisłę* (w:) Józef Piłsudski, *Pisma zbiorowe*, t. VII, Warszawa 1937
- **P. Wandycz, *Pod zaborami 1795–1918*, Warszawa 1994**
- **H. Wereszycki, *Historia polityczna Polski 1864–1918*, Wrocław–W-wa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1910**
- *Wojna polsko-sowiecka 1920 roku. Przebieg walk i tło międzynarodowe. Materiały sesji naukowej w Instytucie Historii PAN, 1–2 października 1990*, pod red. A. Koryna, W-wa 1991
- M. Wrzosek, *Polski czyn zbrojny podczas pierwszej wojny światowej 1914–1918*, Warszawa 1990
- M. Wrzosek, *Polskie formacje wojskowe podczas pierwszej wojny światowej*, Białystok 1977
- M. Wrzosek, *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918–1921*, Warszawa 1992
- **M. Wrzosek, *Powstania śląskie 1919–1921. Zarys działań bojowych*, Warszawa 1971**
- A. Zakrzewski, *Wizje niepodległości*, Warszawa 1983

- A. Zamoyski, *Warszawa 1920, Nieudany podbój Europy. Klęska Lenina*, Kraków 2009
- A. Zawilski, *Polskie fronty 1918–1945*, t. I [dotyczący lat 1914–1921], Warszawa 1997
- **Zarys dziejów wojskowości polskiej w latach 1864-1939**, pod red. P. Staweckiego, W-wa 1990
- *Zarys historii Polski* (pod red. J. Tazbira), Warszawa 1980;
- A. Znamierowski, *Stworzony do chwały*, Warszawa 1995;
- *Zwycięstwo 1920. Warszawa wobec agresji bolszewickiej*, (pr. zbior. pod red. M. M. Drozdowskiego, H. Eychorn-Szwankowskiej, J. Wichowskiego), Paryż 1990 (i nast.)
- **L. Żeligowski, Wojna w roku 1920. Wspomnienia i rozważania**, Warszawa 2006
- Z. Żygulski jun., *Sławne bitwy w sztuce*, Warszawa 1996 i nast.
- (i inne)

Tomiki wydawnictwa MON i Bellona – w serii:

Historyczne bitwy:

- M. Klimecki, *Lwów 1918–1919*, Warszawa 1998
- T. Nowak, *Komarów 1920*, Warszawa 2009
- L. Wyszczelski, *Niemen 1920*, Warszawa 1994
- L. Wyszczelski, *Warszawa 1920*, Warszawa 1995
- L. Wyszczelski, *Kijów 1920*, Warszawa 2010

Bitwy-kampanie dowódcy:

- M. Wrzosek, *Trzecie Powstanie Śląskie 1921*, W-wa 1969,
- R. Zieliński, *Powstanie Wielkopolskie 1918–1919*, W-wa 1968,
- J. Targalski, *W ogniu walk 1905*, W-wa 1968,

*zeszyty serii **Dzieje Narodu i Państwa Polskiego:***

- z. III.50 – J. Łukasiewicz, *Początki cywilizacji przemysłowej na ziemiach polskich*, W-wa 1988,
- z. III.51 – I. Ichnatowicz, *Spółczesność polskie 1864–1914*, W-wa 1988,
- z. III.52 – J. Myśliński, *Swobody fabryk i ziemi!*, W-wa 1988,
- z. III.53 – A. Zakrzewski, *Od Stołajowskiego do Witosa*, W-wa 1988,
- z. III.54 – F. Tych, *Rok 1905*, W-wa 1990,
- z. III.55 – W. Jakóbczyk, *Przetrwać nad Wartą 1815–1914*, W-wa 1990,
- z. III.56 – J. Buszko, *Galicja 1859–1914 Polski Piemont?*, W-wa 1989,
- z. III.57 – T. Schramm, *Wygrać Polskę 1914–1918*, W-wa 1989,
- z. III.58 – A. Garlicki, *Pierwsze lata Drugiej Rzeczypospolitej*, W-wa 1989,
- z. III.59 – T. Nałęcz, *Rządy Sejmu 1921–1926*, W-wa 1991

Ponadto:

wydawnictwa źródłowe (wyłącznie dla uczestników finału **Olimpiady**) – wstępy i zakończenia do wyboru dokumentów:

- **Bitwa Warszawska**, Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa 1935.T. 1. Bitwa nad Bugiem 27 VII–7 VIII 1920, 1935. Cz. 1., Cz. 2. Dokumenty.
T. 2. Bitwa nad Wisłą 7 VIII–12 VIII 1920. ks. 1. Cz. 1. 1939.
- **Bitwa Warszawska 13–28 VIII 1920**. Dokumenty operacyjne, Cz. I (13–17.VIII).
Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Marka Tarczyńskiego, Warszawa 1995.
- **Bitwa Warszawska 13–28.VIII.1920**. Dokumenty operacyjne. Cz. II (17–28.VIII).
Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Marka Tarczyńskiego, Warszawa 1996.
- **Bitwa Niemieńska 29 VIII–18 X 1920**. Dokumenty operacyjne, Cz. I (29 VIII–19 IX).
Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Marka Tarczyńskiego, Warszawa 1995.
- **Bitwa Niemieńska 29 VIII–18 X 1920**. Dokumenty operacyjne, Cz. II (20 IX–18 X).
Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Marka Tarczyńskiego, Warszawa 1998.
- **Bitwa Lwowska 25 VII–18 X 1920**. Dokumenty operacyjne, Cz. I (25 VII–5 VIII).
Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Marka Tarczyńskiego, Warszawa 2002.

- *Bitwa Lwowska* 25 VII–18 X 1920. Dokumenty operacyjne, Cz. II (6 VIII–20 VIII). Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Marka Tarczyńskiego, Warszawa 2004.
- *Bitwa Lwowska i Zamojska* 25 VII–18 X 1920. Dokumenty operacyjne, Cz. III. (21 VIII–4 IX) Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Marka Tarczyńskiego, Warszawa 2009.
- *Bitwa Wołyńsko-Podolska* 25 VII–18 X 1920. Dokumenty operacyjne, (5 IX–21 X) Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Marka Tarczyńskiego, Warszawa 2014.
- *Bitwa o Ukrainę* 1 I–24 VII 1920. Dokumenty operacyjne, Cz. I (1 I–11 V) Oprac. i przygotował do druku zespół pod red. Grzegorza Nowika i Juliusza S. Tyma, Warszawa 2016.
- *Pierwsza wojna polska (1918-1920). Zbiór wojennych komunikatów prasowych Sztabu Generalnego* (za czas od 26 XI 1918 r. do 20 X 1920 r. ...), zebrał, opracował, wstępem i skorowidzem opatrzył Pomarański S., Warszawa 1920.
- *O niepodległość i granice. Komunikaty operacyjne Sztabu Generalnego Wojska Polskiego 1918-1921*, Warszawa – Pułtusk 1998
- *Wybór dokumentów do bitwy warszawskiej, Cz. V. Dokumenty rosyjskie*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” (WPH) 1992, nr 2.